

عملکرد نظام حقوقی ایران در مواجهه با جرایم سازمان یافته

علیرضا میلانی^۱، نفیسه باقری^۲ و محمد مهدی شیرازی مقدم^۲

۱دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر، تهران، ایران

۲دانشگاه آزاد اسلامی، واحد الکترونیکی، تهران، ایران

چکیده

بشر در طول زندگی خود از ابتدا، همیشه با یک پدیده ای رو به رو بوده و آن هم رفع نیاز های خود است که امروزه با پیشرفت تکنولوژی و گسترش ارتباطات و فناوری ها بسیاری از نیاز های خود را بر طرف کرده یا حداقل رفعا آنها را با سهولت امکان پذیر ساخته است . اما موضوعی که در کنار این پیشرفت حائز اهمیت است، شکل گیری پدیده ای به نام جرم می باشد. در ست است که این پدیده از ابتدای در جوامع بشری همراه وی بوده ، اما با توسعه و پیشرفت جوامع و علوم ارتباطی ، نحوه ارتکاب جرایم نیز از حالت ابتدایی خود فاصله گرفته . از جمله بزهی که خود را به صورت یک پدیده نا بهنجار نشان می دهد، جرایم ارتكابی سازمان یافته می باشد . این جرایم از آن جهت که به صورت برنامه ریزی شده و توسط لیدرها یا رهبران با تجربه به همراه امکانات ویژه ای که در اختیار دارند انجام می شود، در جهت رسیدن به اهداف خود از طریق اغفال ، تهدید، دادن رشوه، اعمال فشار و خشونت یا تطمیع قضات ، نیروهای پلیس، ماموران اجرایی دولت و ...را از انجام وظیفه خود باز داشته و نسبت به ارتکاب اعمال مجرمانه خود سکوت را به آنها تحمیل می کنند . در این تحقیق هدف است تا نقش نظام حقوقی ایران را در جهت مقابله با این جرایم به صورت توصیفی و تحلیل مورد ارزیابی قرار داده . و همچنین رویکرد دین را در رابطه با این جرم را بررسی کنیم .

واژه‌های کلیدی: نظام حقوقی، جرایم، سازمان یافته

۱- مقدمه

بشر همواره در جهت دست یابی به منابع بی نهایت و استفاده از آنها و کسب قدرت تمایلی تمام ناشدنی دارد و هر چه در جهت پاسخگویی به این نیاز و خواسته ی خود جلو رود، همچنان دلیل دیگری برای کسب بیشتر پیدا کرده و حالت سیری ناپذیری خود را نمایان می کند .

گاهی همین حرص در جهت دستیابی به منابع ، منافع و قدرت که بیشتر خود را در قالب مادی نشان می دهد برای ارضا کردن این حس گاهی از مسیر درست خود خارج شده و به دنبال راه میان بری برای رسیدن سریعتر و راحت تر خود و به نوعی دور زدن از موانع (قانون مندی و سیر اداری را به عنوان موانع در نظر می گیرند) می گردند.

باید در نظر داشت که در همه جوامع برای نظم و امنیت قوانینی که بر اساس هنجار ها و فرهنگ و شرایط آن جامعه است تصویب می شود که افراد ملزم به رعایت آن هستند. البته خیلی از جرم انگاری ها در جوامع مختلف دارای وجه اشتراک و افتراق هستند مثلا قتل در همه جوامع نكوهیده و جرم انگاری شده ولی ممنوعیت شرب خمر در جوامع اسلامی نمود پیدا میکند در حالی که در بسیاری از جوامع همچین چیزی قابل مشاهده نیست .

نکته ی دیگری که باید به آن توجه کرد بروز جرایمی است که با پیشرفت تکنولوژی و پیچیده شدن جوامع انسانی شکل گرفته در حالی که در گذشته اصلا وجود نداشته است از جمله این جرایم می توان به جرایم سایبری و جرایم سازمان یافته و ... اشاره کرد . بسیاری از جرایم سازمان یافته با کمک تکنولوژی از جمله محیط سایبر دست به اقدامات مجرمانه در محیط ملی و فراملی می زنند. در واقع گاهی جرایم حد و مرز ها را در هم نوردیده و ممکن است چندین جامعه یا حتی جهان را تحت تاثیر خود قرار دهد . علل بسیاری از این جرایم که به نوعی در سطح فراملی صورت می گیرد ممکن است مهاجرت ، تبعیض های نژادی ، بی عدالتی ، فناوری های ارتباطی، تسهیل و تسریع ارتباطات و ... می باشد که چالش های زیادی در زمینه های فرهنگی ، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی را در جهان با خود به همراه می آورد.

جرایم سازمان یافته در واقع نوعی از جرایم است که در دهه های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته که در جهت حل مشکلات و بررسی این جرم در ابتدا باید شناخت دقیقی از این نوع جرایم داشت البته به دلیل اهمیت این موضوع و این نوع جرم نشست ها و همایش های زیادی در این زمینه تشکیل شده است .

همان طور که در بند های گذشته ذکر شد یکی از عللی که رسیدگی و شناخت به این جرم را پر رنگ کرده است وجه فراملی بودن برخی از این نوع جرایم است . زیرا خطرات امنیتی و ضربه به سلامت جامعه در سطح گسترده ای را به همراه خواهد داشت . همچنین احساس ناامنی را بیشتر از هر نوع جرایم دیگری بر روان و احساس جمعی افراد و شهروندان تأثیر گذار خواهد بود .

جرایم سازمان یافته یک اصطلاح جدید است که در سال های اخیر مورد توجه مباحث حقوقی قرار گرفته و وارد این مبحث شده است. البته به نوعی از این نوع جرایم تحت عنوان جرایم خاص یاد می شده است زیرا در جرایم با عنوان خاص به صورت سازماندهی و برنامه ریزی شده ارتکاب پیدا می کند و هدف آنها کسب قدرت و به دست آوردن منابع و منافع اقتصادی است . لذا در جهت بهبود شرایط و حل این معضل در ابتدا نیاز است که شناختی از این جرایم داشته باشیم . تا بتوانیم ابعاد و ضعف های نظام های حقوقی را در آن بررسی کرد . و علل بروز و تشکیل این نوع جرایم را مورد توجه قرار دارد .

۱ - تعریف جرایم سازمان یافته

تعریف های زیادی از جرم سازمان یافته ارایه شده است که با وجود تفاوت هایی که دارند از حیث مفهوم مشترک هستند. در یکی از کوتاه ترین تعریف ها جرم سازمان یافته عبارت است از: «فعالیت مجرمانه مستمری که با هماهنگی صورت می گیرد»^۱ به طور مشخص تر، منظور از آن ، فعالیت های غیر قانونی و هماهنگ گروهی منسجم از اشخاص است که با تئانی با یکدیگر و

^۱ Donald R, cressy , (1969),Theft of the nation, P 304

برای تحصیل منافع مادی (یا قدرت) به ارتکاب مستمر اعمال بسیار مجرمانه برای تحصیل منافع مادی (یا قدرت) به ارتکاب مستمر اعمال بسیار مجرمانه می پردازد و برای رسیدن به هد خود از هر نوع ابزار مجرمانه استفاده می کنند.^۲

در تعریفی دیگر که مورد اتفاق تمامی جرم شناسان معرفی شده است، جرم سازمان یافته اقدام مجرمانه مستمری است که برای کسب سود و منفعت از طریق فعالیت های غیر قانونی مورد نیاز مردم انجام می شود.^۳

با وجود اختلاف قابل توجهی که در تعریف جرم سازمان یافته وجود دارد، اندیشمندان علوم جنایی در شدید بودن تهدید مظاهر این جرم اتفاق نظر دارند، به گونه ای که قرن بیست و یکم میلادی به عنوان قرن جرایم سازمان یافته مطرح می باشد. خطر و تهدید جرایم سازمان یافته به ویژه از آن جهت است که به صورت برنامه ریزی شده و با هدایت رهبران با تجربه و امکانات ویژه و مستمر صورت می گیرد و آنان در راستای رسیدن به اهداف مجرمانه، با پرداخت رشوه و تطمیع، کارگزاران و مأموران اجرایی و پلیس و مدیران و قضات و دست اندرکاران را خریده یا با تهدید و اعمال فشار و خشونت، آنان را به سکوت وادار می کنند. ارتکاب جرایم سازمان یافته، به ویژه آن گاه که سازمان های مجرمانه قدرت را به دست می گیرند نه تنها موجب فساد اقتصادی و اجتماعی و اداری می شود بلکه مردم سالاری و امنیت ملی و نظم بین المللی را نیز به خطر می اندازد.^۴

جرم پدیده ای اجتماعی و انسانی است و بدین لحاظ پیچیدگی های خاص خود را دارد. اما علاوه بر آن، پیچیدگی جوامع مدرن به طور مضاعفی بر دشواری مبارزه با آن افزوده است. بنابر این در یک حکومت اسلامی سیاست جنایی به عنوان سیاستی که به ساماندهی امر مبارزه با جرم می پردازد، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. سیاست جنایی امروز تا حدود زیادی متأثر از دانش بزه و بزه دیده شناسی بوده و بسیاری از برنامه های آن برای یافتن بهترین راه ترمیم خسارت های وارد بر بزه دیده تنظیم شده است با این حال بسیاری از این برنامه ها در جرایم سازمان یافته بدلیل ویژگیهای آنها، قابل اجرا نیست.^۵

۱-۱- ویژگی های جرایم سازمان یافته

این گونه جرایم معمولاً در قالب شبکه یا سازمان انجام می شوند. این سازمان های مجرمانه ساختاری بسیاری کارآمد و موثر دارند و از انعطاف فوق العاده ای برخوردارند. علاوه بر این، شبکه های جرم سازمان یافته در عین حال که بسیار بومی، محلی و منطقه ای عمل می کنند و با ویژگی فراملی نیز برخوردارند و از طریق پیوند های بین شبکه ای گسترده فعالیت خود را به فراتر از مرزهای ملی می کشانند.^۶

همچنین این گروه ها دارای سلسه مراتب حاکمیت بوده و از آن جا که جرایم مورد بحث به صورت سازمان یافته ارتکاب می یابد، وجود سازمانی فعال که قابلیت طراحی، تبانی، هدایت و ارتکاب جرم را داشته باشد، ضروری است. حتی در برخی از سازمان های مجرمانه سلسله مراتب بسیار گسترده بوده و همانند تشکیلات موجود در قوای نظام، نظم خاص و فوق العاده در این سازمان ها حاکم است.^۷

در واقع می توان ویژگی های جرایم سازمان یافته در چند بند به صورت خلاصه اینگونه ارئه کرد :

۱. تشکیلاتی و شبکه ای عمل کردن گروه های جنایی، به گونه ای که ارتباط دائم و برنامه ریزی شده میان گروه برقرار است و این ارتباط تصادفی نیست؛
۲. ارتباط فراملی و فعالیت در چند کشور که دست کم بین سه نفر یا بیشتر انجام می شود، این ویژگی این قبیل جرم را از جرایم داخلی متمایز می کند؛

^۲ بیسینی، محمد شریف و ویتز ادوارد (۱۳۷۳). «درآدی بر درک جرم سازمان یافته و مظاهر فرا ملی آن». محمد ابراهیم شمس ناتری، ص ۱۵
^۳ Albense, Jay, (1989) Organized Crime in America, P 5

^۴ کامکار، مهدیس، (۱۳۸۲)، «آثار و پیامدهای سه رویکرد، جرم زدایی، جرم انگاری و کاهش عوارض در برنامه های اعتیاد»،

^۵ قیاسی، جلال الدین، (۱۳۸۵)، «اصول سهولت و مدارا در سیاست جنایی حکومت اسلامی»، نشریه علمی پژوهشی انجمن معارف اسلامی ایران.

^۶ حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۴). «جرایم ازمان یافته؛ مفهوم، مدل ها و تاثیرات آن بر ثبات سیاسی»

^۷ شمس ناتری، محمد ابراهیم، (۱۳۸۰) بررسی سیاست کیفری ایران در قبال جرایم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین المللی، صص ۱۳-۲۵

۳. یکی از ویژگی‌های این نوع جنایات، شدت است؛

۴. اقتصادی بودن، که جزو اهداف اصلی است و نمی‌توان آن را جزو ماهیت جرم به شمار آورد.^۸

پس با توجه به موارد ذکر شده، شبکه ای بودن (طراحی و برنامه ریزی هماهنگ)، فراملی بودن، شدت عمل و کسب منافع اقتصادی از ویژگی‌های اساسی جرم سازمان یافته می باشد که با توجه به تاکید تعاریف مختلف بر این موارد به نوعی به این نتیجه می رسیم که در صورت فقدان یکی از این شرایط، حرم ارتكابی در زمره ی این تعریف قرار نمی گیرد.

۱-۲ جرایم سازمان یافته داخلی، منطقه ای و فراملی

به طور کلی در حقوق داخلی ایران هنوز واژه « جرم سازمان یافته » در متون قانونی و دیگر ابزار مربوطه را نیافته و قانونگذار درارتباط با سازمان یافتگی در جرایم، جز موارد سنتی حقوق جزا پیش بینی خاص به عمل نیاورده است در عین حال به صورت جسته و گریخته می توان مواردی را در قوانین مختلف کیفری یا مجموعه قوانین جزائی یافت که قانونگذار سازمان یافتگی و تحقق آنها توسط گروه مجرمانه را از عوامل مشدده قرارداده و بدین طریق به نوعی به جرم سازمان یافته اشاره داشته است.^۹ در عین حال قرار دادهایی میان دولت ایران و بعضی از دولت ها جهت مبارزه با مظاهر جرم سازمان یافته منعقد شده که بر اساس آن دولت ایران متعهد گردیده است تا با برخی از مظاهر آن مقابله نماید. در اینجا لازم به ذکر است که در قانون مبارزه با قاچاق انسان که در سال ۱۳۸۳ در ۸ ماه و سه تبصره به تصویب مجلس رسید و در آن قاچاق انسان تعریف و مصدق آن ذکر گردیده . حتی برخی از فعالیت های خطرناکی که امروزه به عنوان مصدق بارز جرم سازمان یافته مطرح هستند، هنوز جرم انگاری نشده اند و برای پیشگیری آنها قانونگذار هیچگونه ضمانت اجرای کیفری قرار نداده است، یا حتی در موارد ارتکاب توسط گروه مجرمانه در ردیف جرم های معمولی قرار داده شده اند.^{۱۰}

موارد و مصدق جنایت سازمان یافته گوناگون و متعدد است. از قبیل قاچاق مواد مخدر، قاچاق اشیای عتیقه، قاچاق اسلحه و قاچاق زنان ... که هر کدام اینها پیامدها و نگرانی‌های جدی را برای جامعه انسانی به وجود آورده است.^{۱۱} به عبارت دیگر، جرم سازمان یافته فراملی هنگامی معنا پیدا می کند که مرزهای ملی را در ارتباط با موضوع یا جرم قلمرو ارتکاب آن و یا هدف مورد نظر پشت سر گذاشته و در ورای آن اقداماتی را به اجرا گذارد.^{۱۲}

در یکی از اسناد سازمان ملل متحد جرم فراملی به جرم هایی اطلاق شده است که اقدامات مقدماتی یا ارتکاب جرایم و یا هدف از اجرای آن ها به صورت مستقیم یا غیر مستقیم بیش از یک کشور را در بر گیرد. اصطلاح فراملی که در اسناد سازمان ملل به کار رفته است، از حیث موضوع به انتقال اطلاعات، پول، کالا و خدمات، انسان ها و دیگر اموال عینی و دینی از مرزهای دولتی اشاره دارد.^{۱۳}

از جمله عواملی که در گسترش جرم سازمان یافته در خارج از مرزها مؤثر بوده و به آن جنبه منطقه ای و فراملی بخشیده است، توسعه صنایع مربوط به ارتباطات سریع از راه دور و کامپیوتری شدن آن، جهانی شدن اقتصاد و آزادی آن بوده است. به عبارت دیگر، تکنولوژی مدرن با توسعه قلمرو مفهومی جرم سازمان یافته وضعیت را در تعریف و تشخیص این جرم مشکل تر کرده و به تمامی مجرمان امکان سازمان یافته تر شدن، آن هم در سطح بین المللی را می دهد. فرصت های جدید پدید آمده در سطح فراملی از قبیل توسعه ارتباطات راه دور و فن آوری ماهواره ای، رایانه ها و ریزپردازنده ها و انتقال از طریق امواج و

۸ فرجیها، محمد، (۱۳۸۲)، «جنبه هایی از تأثیر یافته های جرمشناسی بر سیاست جنایی».

۹- جابری، جلیل، (۱۳۸۵) جرایم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین الملل، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرمشناسی، دانشگاه آزاد واحد اهواز، ص ۸۰

۱۰- شمس ناتری، محمدابراهیم (۱۳۸۰) سیاست کیفری ایران در قبال جرائم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین الملل پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، ص ۱۲۴

۱۱ احمدی، عید محمد (۱۳۸۷). جرایم سازمان یافته فراملی و عوامل آن

12 U. N. Doc. A / Conl. 144 / 15 (12 July 1990). Paragraph, 16

۱۳ شمس ناتری، محمد ابراهیم، (۱۳۸۳) جرایم سازمان یافته، فقه و حقوق.

بازار آزاد و تبدیل جهان بزرگ به دهکده جهانی آن چنان چهره جذابی برای ارتکاب جرم در سطح فراملی ایجاد کرده است که تعداد زیادی از گروه های جرم سازمان یافته را که به طور سنتی عمدتاً در سطح ملی فعالیت می کردند وادار کرده که در سطح فراملی فعالیت کنند^{۱۴}.

یکی دیگر از محرک ها فرصت هدایت درآمدهای ناشی از فعالیت نامشروع از طریق سیستم اقتصاد جهانی است. سازمان های مجرمانه با بهره گیری از مشاوران زبده، از بنادر مالیاتی و مراکز بانکی نسبتاً غیر منظم به عنوان نقاط عمده کسب درآمد استفاده کرده و در کشورهایی که منابع سرمایه های غیر قانونی می تواند در آن ها مخفی بماند، سرمایه گذاری می کنند. بسیاری از این فرصت ها با استفاده از خدمات تخصصی ارایه شده از طریق بانک داران، حساب رسان، وکلا و مشاوران سرمایه گذاری که می توانند به سبب مقررات مربوط به لزوم حفظ اسرار شغلی، اسرار را مخفی نگه دارند، تقویت می گردد^{۱۵}.

در واقع می توان گفت جرم سازمان یافته فراملی به جرمی اطلاق می شود که اولاً توسط شبکه های مجرمانه مرتبط به هم ارتکاب می یابد و ثانیاً این شبکه ها در کشور های مختلف به فعالیت مجرمانه می پردازند و یا اهداف مورد نظر از ارتکاب جرم توسط آنان فراتر از قلمرو جغرافیایی یک کشور است. بر اساس این، جرم سازمان یافته فراملی در کنوانسیون ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، به جرمی اطلاق شده است که در بیش از یک کشور تحقق یافته باشد یا بخش اساسی تدارک، برنامه ریزی، هدایت و کنترل جرم در کشور دیگر واقع شده باشد و یا گرچه ارتکاب جرم و برنامه ریزی مربوط به آن در یک کشور صورت گرفته ارتکاب این جرم در کشورهای دیگر نیز دارای تأثیرات اساسی بوده باشد (کنوانسیون ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، ماده ۳، پاراگراف دوم)^{۱۶}.

جنایت سازمان یافته فراملی همراه از نظر سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، کشورها و جوامع را تهدید کرده و در این ابعاد می تواند کشورها را با چالش جدی مواجه سازد. ویژگی اقتصادی و اهداف نهایی که رسیدن به اموال، ثروت و قدرت است، بیش از هر عامل دیگر، موجب خطرات جدی برای کشورهاست؛ زیرا با رسیدن به ثروت و قدرت که گاهی ممکن است بیش از قدرت و ثروت حکومتها باشد، حاکمیت و قانونمندی را در کشورها به خطر جدی تبدیل می کند^{۱۷}.

۱-۳ انواع جرایم سازمان یافته :

- ۱- شامل جرائم خشن و جرائم مربوط به اموال است که مرتکبان این نوع جرم بیشتر جوانان هستند.
- ۲- جرائم اصطلاحاً مربوط به یقه سفیدان. آنان افرادی هستند که از طبقات متوسط اجتماع و بالاتر بوده که حوزه قانون شکنی و جرم آنها در محدودیت شغلی و با استفاده از جلب اعتماد مردم است؛ ویژگی جرم این دسته افراد در این است که نگرانی عمومی را بر نمی انگیزد.
- ۳- جرائم مربوط به تخلفات شرکتها، که انجام این دسته از جرائم نتیجه کار جمعی است و به منظور جلب هرچه بیشتر سود صورت می پذیرد.
- ۴- جرائم سازمان یافته که توسط گروههای سازمان یافته تبهکاری هدایت می شوند.
- ۵- جرائم بدون قربانی که معروف است به این اصطلاح و برای نشان دادن فعالیتهایی است که به سبب نقض اخلاق عمومی و نه به سبب آسیب رسانی مستقیم به دیگران، غیرقانونی اعلام شده است؛ مانند قماربازی. اگرچه این نوع جرائم را بدون قربانی نامیده اند، اما در اصل قربانی نیز می گیرند، مانند کسی که هروئین مصرف می کند خود قربانی این نوع جرم است.^{۱۸}

۱۴همان

15 Bassiouni .M.Cherif and Gualtieri Inter national and National Responses to the Globalization and Money Laundering in: responding to Money laundering Pp 140-141

۱۶ کنوانسیون ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، ماده ۳، پاراگراف دوم.

۱۷ احمدی، عید محمد (۱۳۸۷). جرایم سازمان یافته فراملی و عوامل آن

۱۸ جلس، ریچاد. جی - واین، آن. لی (۱۳۸۰) گونه های مختلف جرم، ترجمه محسن رضایی محمود آبادی، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۳. ص ۱۴۲

۴-۱ آثار جرایم سازمان یافته

در این میان جرائم سازمان یافته فراملی تهدیدی نسبت به کشورها و جوامع است. از جمله آثاری که این در پی دارد عبارتند از:

- به ضعف دولتها کمک می کند.
- مانع از رشد اقتصادی می شود.
- به جنگهای داخلی دامن می زند.
- تالشهای سازمان ملل را در زمینه برقراری صلح مرتبا تضعیف می کند.
- برای گروههای تروریستی امکانات مالی فراهم می سازد.^{۱۹}

در جرائم سازمان یافته، وضعیت و موقعیت خاص برای ارتکاب جرم وجود دارد مجرمان با طرح نقشه، شناسایی محل، خرید لوازم موردنیاز، انتخاب شرکا و معاونان جرم، مقدمات ارتکاب جرم را فراهم می کنند و انگیزه اصلی ارتکاب اینگونه جرائم، حرص و طمع است.^{۲۰}

۵-۱ اهداف جرائم سازمان یافته

یکی از مهم ترین اهداف ارتکاب جرم سازمان یافته، کسب منافع مالی و اقتصادی است با این حال بنابر اعتقاد گروهی، کسب قدرت سیاسی یا سرنگونی حکومت در کنار به دست آوردن منافع اقتصادی از دیگر اهداف این سازمان ها به حساب می آید. به طور کلی می توان گفت کسب قدرت اعم از اقتصادی و سیاسی منظور نظر اصلی این سازمان ها می باشد. اما جهت رسیدن به این اهداف، جرم سازمان یافته به دنبال اهداف دیگری نیز می باشد که می توان از آن ها به اهداف فرعی تعبیر نمود. کسب مشتری های مناسب جهت سود بیش تر، پرداخت رشوه به مدیران عالی رتبه و میانی اجرایی جهت گریز از قوانین پر پیچ و خم و پرداخت رشوه به پلیس جهت در امان بودن از تحقیق و تعقیب و نیز مقامات قضایی جهت فرار از محاکمه یا صدور حکم تبرئه در صورت محاکمه و ایجاد روابط فاسد با مقامات عالی رتبه سیاسی و اجرایی که همه این ها منجر به حاکمیت فساد اداری می گردد، تظهير درآمدهای نامشروع ناشی از فعالیت هایی غیر قانونی از راه های مختلف، از میان برداشتن رقبای سیاسی و اقتصادی و اعمال خشونت اجتماعی همه و همه از اهداف فرعی جرم سازمان یافته تلقی می گردد. البته در واقع با توجه به این که موارد یاد شده به عنوان وسایلی جهت پیشبرد هدف اصلی تحصیل منافع اقتصادی و قدرت مورد توجه قرار می گیرند، اطلاق هدف بر آن ها از روی مسامحه می باشد.^{۲۱}

فساد سیاسی که نوع خاصی از فساد است که در تعامل با سیاست مطرح می شود. فساد که در زمینه های سیاست مثل تقلب در انتخابات، رانت خواری و یا مساعدت مالی در برابر سوالات پارلمانی رخ می دهد. پول شویی نیز که گروه های مجرم به وسیله آن منافع سرشار خود را به پول پاکیزه تبدیل می کنند از مصادیق مجرمانه مهم این سازمان ها به شمار می رود. مجرمان از طریق سرمایه گذاری های متعارف پول های کثیف را با گذراندن از کانال شبکه بانکی پاک می کنند و گاهی هم این پول ها را وارد یک سلسله عملیات اقتصادی پیچیده می کنند.^{۲۲}

در سازمان مجرمانه همچنین برای مصون نگه داشتن اعضای سازمان از تعقیب و مجازات دست به ارباب و تطمیع و فساد می زند و با نفوذی که در جامعه به سبب قدرت اقتصادی خود به دست آورده، می تواند به طور نامحسوس در انتخابات دخالت کرده و آرای مردم را به سوی انتخاب افراد مورد نظر خویش سوق دهد و به این وسیله با تحمیل نمایندگانی به مجلس، که چه بسا در بعضی موارد بیش تر کرسی ها را به دست می آورند، می تواند قوانینی را که با منافع سازمان مجرمانه در تضاد است

۱۹ اسعدی، حسن (۱۳۸۶) جرائم سازمان یافته فراملی، انتشارات نشر میزان، ص ۴۴

۲۰ شمس ناتری، محمد ابراهیم (۱۳۸۳) جرائم سازمان یافته، فصلنامه فقه و حقوق، سال اول، ص ۳۹

۲۱ شمس ناتری، محمد ابراهیم (۱۳۸۳) جرایم سازمان یافته، فقه و حقوق

۲۲ حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۴). «جرایم ازمان یافته؛ مفهوم، مدل ها و تاثیرات آن بر ثبات سیاسی»

نسخ نموده و یا جهت پیشبرد امور خود و قانونی جلوه دادن آن، قوانین مورد نظر خود را به تصویب برساند و از این راه قدرت سیاسی و اجرایی را به دست آورده و مدیران اجرایی کشور را نیز به مقتضای مصالح خود منصوب یا خلع نماید^{۳۳}. پس با توجه به مطالب ذکر شده نتیجه می‌گیریم که اهداف اساسی مورد نظر در جرایم سازمان یافته در ابتدا کسب قدرت از نظر اقتصادی و دیگری بدست آوردن قدرت سیاسی است. اما به نوعی می‌توان گفت که هدف از کسب قدرت سیاسی شاید بر اندازی حکومت وقت باشد. یا حتی برای بست آوردن منابع و منافع اقتصادی خود به نوعی خود را موجه و حتی موافق آن نظام حقوقی نشان داده و با ورود افراد یا نفوذ به سیستم اقتصادی و سیاسی بتواند به راحتی به اهداف خود برسد حتی ممکن برای جلوگیری کردن از شناسایی افراد سازمان خود یا جلب توجه نکردن خود را به عنوان عضوی موجه در آمده و حتی در انتخابات نیز شرکت نمایند.

۲- راه کار های ارائه شده در جهت مقابله با جرائم سازمان یافته

برای مبارزه با جرائم سازمان یافته، از آنجا سیستم قضایی را هم تحت شعاع قرار داده لذا باید تدابیر و راهکار های موثر تری را در سیستم قضایی و پلیس در نظر گرفت و آن را تقویت کرد. در چنین شرایطی بهبود و تقویت شیوه های مبارزه به وسیله ارتباط و همکاری بین المللی گسترش یافته انجام پذیر است. به طور کلی عبور از چالش های امنیتی نوین در عرصه جهانی مستلزم مبارزه با مصادیق جرایم سازمان یافته در عرصه ملی و فراملی است. آنچه در امر مبارزه با جرایم سازمان یافته (بخصوص فراملی) مشهود است عدم کفایت اقدامات صرفاً در گستره مرز جغرافیایی ملی است و لذا لازمست در برابر برخی جرایم در سطحی فراتر از محدوده ملی اقدام شود. بی تردید باید برای عارضه های بین المللی تصمیمات بین المللی اتخاذ شود.^{۲۴} با توجه به توضیحات ذکر شده چندین راهکار ارائه در این جهت را عنوان خواهیم کرد:

۱. اتخاذ تدابیر پیشگیرانه و روشهای بازدارنده
۲. ایجاد عزم راسخ و اجماع بین المللی برای مبارزه با جرایم سازمان یافته و ایجاد ضمانت اجرای کیفری بازدارنده و مؤثر برای آن
۳. توجه جدی تر به کنوانسیونها و مقررات و معاهدات بین المللی - منطقه ای و در زمینه مبارزه با جرایم سازمان یافت
۴. ضرورت اجماع جهانی در تعریف و تشخیص جرایم سازمان یافته و احصاء مصادیق آن
۵. مبارزه جدی با مظاهر و مصادیق جرم و جنایت در عرصه بین المللی
۶. التزام به برقراری امنیت مبتنی بر عدالت بعنوان اساسی ترین رکن زندگی مسالمت آمیز بشری
۷. قطع منابع مالی باندهای سازمان یافته بزهکاری
۸. قانونمند کردن امر مبارزه با جرایم سازمان یافته و تدوین آیین دادرسی راهگشا و حکیمانه برای مبارزه با مصادیق جرم سازمان یافته^{۲۵}

قانون مبارزه با قاچاق انسان (مصوب ۸۳/۴/۲۸) لایحه قضایی پیشگیری و مبارزه با موادمخدر و روان گردان نیز در ۷ فصل و ۲۲ ماده تنظیم و بعنوان مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ گردیده است. قانون مبارزه با اخلاکگران اقتصادی (مصوب ۱۳۷۹) نیز تا حدودی در خصوص قطع منابع مالی مفسدان راهگشا است؛ البته در خصوص پولشویی نیز لایحه ای تنظیم شده که هنوز به عنوان مصوبه و قانون ابلاغ نگردیده است.^{۲۶}

۲۳ شمس ناتری، محمد ابراهیم، (۱۳۸۳) جرایم سازمان یافته، فقه و حقوق
 ۲۴ معظمی، شهلا؛ (۱۳۸۴)، جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن، تهران، دادگستر، چ اول، ص ۶۴.
 ۲۵ طفرانگار، حسن (۱۳۸۰) جرائم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین الملل؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق(ع)، دانشکده معارف اسلامی و حقوق ص ۱۲
 ۲۶ شمس ناتری، محمد ابراهیم (۱۳۸۰) سیاست کیفری ایران در قبال جرائم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین الملل پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، ص ۱۲۴

ماده قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ با توجه به اصل قانونی بودن جرم و مجازات برخی مصادیق جرایم سازمان یافته را جرم انگاری کرده است.

گروه مالی اتحادیه اروپا برای مبارزه با پولشویی (موسوم به FATF) طی گزارشی فرآیند عمل پولشویی را شرح داده اند در ۱۰ ژوئن ۱۹۹۱ نیز دستور العمل جامعه اروپایی به منظور منع استفاده از نظام مالی برای مقاصد پولشویی تصویب شده است. پیمان نامه مبارزه با جرم سازمان یافته فراملی که در دسامبر سال ۲۰۰۰ توسط سازمان ملل تدوین شده نیز از جمله منابع قانونی مبارزه با پولشویی است. ۲۷

۲-۱- خلأهای قانونی و قوانین پراکنده در جرایم سازمان یافته

در متون حقوقی متاسفانه تعریف دقیقی از جرایم سازمان یافته نشده و در قانون ایران هم به صورت خیلی جزئی از آن جرم انگاری کرده به عنوان مثال در بند ب ماده ۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ فقط ذکر جرائم سازمان یافته را کرده و گفته است که صدور حکم و اجرای مجازات در مورد این جرم قابل تعویق یا تعلیق نیست . و همچنین در فصل چهارم این قانون تحت عنوان سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته در ماده ۱۳۰ تنها اشاره ای به سردستگی به گروه منسجم سه نفره کرده و توضیحی در این باب انجام نداده و گروه سازمان یافته را معرفی نکرده و به نوعی اصلا اشاره با گروه های سازمان یافته فراملی نکرده و تنها به تعریف کوتاهی از گروه های منسجم سازمان یافته ملی و داخلی بسنده کرده است .

ولی به صورت جسته گریخته می توان مواردی را در قوانین مختلف کیفری یا مجموعه قوانین جزائی به چشم دید که قانونگذار سازمان یافتگی و انجام آن را توسط گروه مجرمانه ، از عوامل مشاهده دانسته داده و به نوعی می توان گفت که به جرم سازمان یافته اشاره داشته است.

البته می توان برخی از این قوانین یا موافقت نامه هایی که به مصادیق جرایم سازمان پرداخته اند، اشاراتی کرد از جمله :
الف - موافقت نامه فی مابین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری یونان؛ که حاوی ۱۳ ماده و در ۱۳۷۳/۱۲/۲۵ هجری شمسی در تهران به امضاء رسیده و در جهت همکاری در موضوعات امنیتی، انتظامی و مبارزه با مواد مخدر و دیگر موضوعات مربوطه منعقد گردید ب - یادداشت تفاهم همکاری فی مابین وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران و وزارت کشور جمهوری فدرال روسیه؛

ج - موافقتنامه همکاری در زمینه جرائم سازمان یافته و تروریسم بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان؛ این موافقتنامه که با داشتن ده ماده در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۴ به امضا دول نام برده رسید در جهت همکاری در زمینه جرایم سازمان یافته و تروریسم.

د - قرار داد همکاری های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی عربستان سعودی این قرارداد که با داشتن ۷ ماده در اردیبهشت ۱۳۷۸ میان دو کشور فوق جهت همکاری در زمینه مبارزه موثر با جرم ، جنایت ، تروریسم ، قاچاق مواد مخدر و عوامل بر هم زننده امنیت و ثابت دو کشور منعقد گردید.

ه - یادداشت همکاری بن دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ازبکستان در خصوص مبارزه با جرایم سازمان یافته و تروریسم؛

در واقع با بررسی موارد ذکر شده پی به این موضوع می بریم که این قرارا داده ها هم در واقع مصادیق جرم سازمان یافته را عنوان کرده اند ولی تعریف دقیقی از این جرایم از خود ارائه نداده اند .

همچنین می توان به قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳ که دارای ۸ ماده و ۳ تبصره به تصویب مجلس رسیده است اشاره کرد که در واقع با تعریف و جرم انگاری از آن باز هم پی به جرم انگاری شدن از مصادیق این جرم سازمان یافته میبریم . البته هنوز مصادیق زیادی از جرایم سازمان یافته وجود دارد که توسط قانونگذار ما جرم انگاری نشده یا ضمانت اجرایی برای آن مشخص نکرده اند . مانند تطهیر پول .

۲۷ لیمن، مایکل - گری، پرتو (۱۳۸۰) آشنایی با جرم سازمان یافته، ترجمه محمد علی کریمی فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۴، ص ۸۹

جرم سازمان یافته در یک برداشت سنتی و ابتدایی به عنوان یک مشکل قانونی جرم سازمان یافته در یک برداشت سنتی و ابتدایی به عنوان یک مشکل قانونی درجهت بر هم خوردن نظم عمومی در نظام حقوقی کشورهای مستقل تلقی شده است اما به دلیل روند رو به رشد وابستگی های اقتصادی میان دولت ها، افزایش خارق العاده تجارت بین المللی و ضرورت وجود یک بازار مالی جهانی، توسعه حمل و نقل سریع و پیشرفت و توسعه سیستم های ارتباطی، به طور قابل توجهی شرایط تحقق جرم سازمان یافته را دچار دگرگونی کرده است. همان طور که در بند اول این مبحث عنوان شد بدیع بودن بسیاری از مصادیق جرایم سازمان یافته و عدم انگاری آن ها در نظام کیفری بسیاری از کشورها، منجر شده تا ارتکاب این گونه فعالیت ها بدون هزینه و بدون ضمانت اجرای کیفری انجام گرفته و مرتکبان با خیالی آسوده دست به اقدام اینگونه جرایم بزنند.

مثلا فعالیت هایی از قبیل قاچاق مواد هسته ای، قاچاق زنان، قاچاق کودکان، قاچاق اعضای بدن، قاچاق مهاجران، پول شویی، جرایم کامپیوتری، ... یا اصلاً جرم انگاری نشده است و یا در صورتی که قانون کیفری خاصی در مورد برخی از آن ها وضع شده، بسیار ابتدایی بوده یا ضمانت اجرای کیفری پیش بینی شده این گونه جرایم نا متناسب با آنها باشد به طوری که جنبه ارباب آور آن از بین رفته و قبح آن نادیده گرفته شود از جمله اینکه با توجه به سلسله مراتب موجود در جرایم سامان یافته، گرچه به ظاهر نقش عینی و اهرم فعال از آن مباشران جرم است، اما در واقع رهبران، لیدر ها و آمران این مجموعه جرم مورد نظر را طرح ریزی و برنامه ریزی کرده و هدایت می کنند و نقش فساد آمیز آنان بسیار موثر تر و مورد توجه تر از مباشران آن جرم می باشد. از نظر قواعد سنتی حقوق جزا، این رهبران و آمران معاون جرم تلقی می شوند و مجازاتشان حداقل مجازاتی است که برای مباشران جرم پیش بینی شده است و این وضعیت در حقوق جزا با فلسفه حقوق جزا که اعمال عدالت و برقراری و تثبیت نظم عمومی است، سازگار نیست.

به سبب حاکمیت این وضعیت، مجرمان حرفه ای و متفکر با تشکیل باند مجرمانه و رهبری آن و دور نگه داشتن خود از صحنه عملیات فیزیکی جرم، با قبول کمترین مجازات احتمالی، بیشترین درآمد را از ارتکاب جرم به دست می آورند.^{۲۸}

نتیجه گیری :

با توجه به مطالب ذکر شده و بررسی های انجام شده متوجه شدیم یکی از جرایم بسیار خطرناک که در قالب شبکه های هدفمند و برنامه ریزی شده فعالیت داشته و امنیت اقتصادی و سیاسی و اجتماعی در یک جامعه را بر هم می زند جرایم سازمان یافته می باشد که با توجه به ویژگی هایی که برای آن بر شمردیم یک تهدید جدی علیه امنیت و سلامت یک جامعه نمود پیدا کرده است از طرفی به دلیل استفاده این سازمان از وسایل ارتباطی در جهت تسهیل و تسریع اقدامات خود به نوعی وجهه ی فراملی بودن خود را به شکل گسترده ای نمایان شده که در قوانین ایران هنوز تعریف مدون و شاخصی از این جرم نشده و به صورت پراکنده و جسته گریخته قوانین و موافقت نامه ای تصویب شده که به مصادیق این جرایم پرداخته و همچنان تعریفی از خود این جرم نشده است که البته با عاریه گرفتن و تمسک جستن به تعاریف انجام شده توسط مکتب ها و قوانین کشورهای دیگر تا حدودی به یک شناخت نسبی از آن دست یافتیم که البته قلمرو، هدف آنها، ساختار بندی این نوع جرایم در تعاریف مختلف دارای وجه اشتراک و افتراقی هستند حتی سازمان ملل متحد در کنوانسیون پالمو در سال ۲۰۰۰ نیز به ذکر مصادیق این جرم بسنده کرده است.

در کشور ایران نیز همان طور که ذکر شد در ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی تنها به ذکر سر دستگی در گروه های مجرمانه اشار کرده و آن را اگر عمل ارتكابی آنها دارای جنبه افساد فی الارض یا محارب باشند با برخورد شدید کیفری مواجه ساخته است و به غیر از قانون مبارزه با قاچاق انسان هنوز سیاست کیفری خاصی متناسب با این نوع از جرایم مورد توجه قرار نگرفته است. در صورتی که جرم انگاری و برخورد کیفری توسط دولت با مجرمین، برجسته ترین شکل برخورد با جرم و مجرم می باشد به همین علت نخستین کاربردهای سیاست جنایی در معنایی معادل حقوق کیفری یا سیستم کیفری که مبتنی بر جرم مجازات و قانون می باشد بوده است. همچنانکه در تعریف فوئرباخ سیاست جنایی به شیوه های سرکوبگر، اعمال شونده از سوی

۲۸ کی نیا، محمد؛ روان شناسی جنایی، تهران، رشد، ۱۳۷۴، ص ۲۲۳ - ۲۲۴.

دولت و علیه جرم محدود شده است که در مقایسه با تحولات مفهوم سیاست جنایی می‌توان آن را مفهوم مضیق سیاست جنایی و یا سیاست کیفری نامید.

از طرفی با نگاه به آموزه های دینی میبینیم که پیشگیری از جرم در واقع در پیام های آسمانی پیامبران و پیشوایان دینی عنوان شده و تاکید آنها به نجات انسان از تباهی و فساد و گمراهی است ثمر نتیجه مسائل اعتقادی نیز در بروز یا جلوگیری پدیده مجرمانه نقش به سزایی خواهد داشت .

یکی از مسائل مورد بحث اسلامی که جزء فروع دین هم به شمار می رود امر به معروف و نهی از منکر است ؛ اسلام با این تالیس که در آیه ۷۰ سوره ی توبه به آن اشاره کرده گامی مهم در پیشگیری از وقوع جرم بر می دارد.

اقدام مناسب جهت پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین طبق بند ۵ از اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از جمله وظایف قوه قضاییه محسوب می شود.

با توجه به مطالب ذکر شده متوجه ی می شویم که تدوین قوانین هوشمندانه در جرایم ارتكابی و ضمانت اجراهای متناسب با آنها در اسلام نیز تاکید شده است . با دقت نظر می توان دریافت که با تدوین قوانین به جا و درست بتوان خلاء های موجود را پر کرده و حتی از ارتكاب جرایم جلوگیری به عمل آورده و در باز اجتماعی کردن افرا موثر واقع شود . زیرا حاکم نبودن مقررات محکم و نظارت شدید در مورد اجرای آن ها در زمینه جرائم سازمان یافته چه در سطح ملی و چه در سطح منطقه ای و بین المللی باعث قدرت گرفتن باندها و سازمان های تبهکارانه گشته است که بسیار مورد انتقاد دولت های ضعیف و آسیب دیده از این موضوع می باشد.

منابع

منابع فارسی :

۱. جابری، جلیل؛(۱۳۸۵)، جرایم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین الملل ، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرمشناسی، دانشگاه آزاد واحد اهواز.
۲. شمس ناتری، محمد ابراهیم؛(۱۳۸۰)، بررسی سیاست کیفری ایران در قبال جرایم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین المللی، رساله دکتری، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، زمستان .
۳. شمس ناتری، محمد ابراهیم؛(۱۳۸۰)، سیاست کیفری ایران در قبال جرائم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین الملل ، پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
۴. اسعدی، حسن؛(۱۳۸۶)، جرائم سازمان یافته فراملی، انتشارات نشر میزان.
۵. حسینی، دکترسید محمد؛(۱۳۸۳)، « سیاست جنایی در اسلام و در جمهوری اسلامی ایران »؛ ج ۱، تهران، سمت.
۶. طفرانگار، حسن؛(۱۳۸۰)، جرائم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین الملل؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق(ع)، دانشکده معارف اسلامی و حقوق.
۷. عمید، حسن؛(۱۳۷۵)، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیرکبیر، چاپ نهم.
۸. عوا، محمد؛(۱۳۸۵)، درآمدی بر اصول نظام کیفری اسلام، ترجمه حمید روستایی صدرآبادی، تهران: معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه، انتشارات سلسبیل، چاپ اول.
۹. کی‌نیا، محمد؛(۱۳۷۴)، روان شناسی جنایی، تهران، انتشارات رشد.

۱۰. محمودی، عباسعلی؛ (۱۳۶۱)، پیشگیری و ریشه یابی جرم در اسلام، چ ۱، تهران: انتشارات بعثت.
۱۱. معظمی، شهلا؛ (۱۳۸۴)، جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن، تهران، دادگستر، چ اول.
۱۲. قیاسی، جلال الدین؛ (۱۳۸۷)، مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی، انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۳. قیاسی، جلال الدین؛ (۱۳۸۵)، «اصول سهولت و مدارا در سیاست جنایی حکومت اسلامی»، نشریه علمی پژوهشی انجمن معارف اسلامی ایران، س ۲، ش ۳.
۱۴. قیاسی، جلال الدین؛ (۱۳۸۵)، مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی، پژوهشکده فقه حقوق، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۵. قیاسی، جلال الدین؛ (۱۳۸۵)، مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ نخست.

مقالات:

۱۶. لیمن، مایکل - گری، پرتو؛ (۱۳۸۰)، آشنایی با جرم سازمان یافته، ترجمه محمد علی کریمی فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۴.
۱۷. حاجیانی، ابراهیم؛ (۱۳۸۴)، «جرائم ازمان یافته؛ مفهوم، مدل ها و تاثیرات آن بر ثبات سیاسی». فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره سوم، شماره ۲۹.
۱۸. احمدی، عید محمد؛ (۱۳۸۷)، جرائم سازمان یافته فراملی و عوامل آن. معرفت، شماره ۱۳۴
۱۹. بسیونی، محمد شریف و ویتز ادوارد؛ (۱۳۷۳)، «درآمدی بر درک جرم سازمان یافته و مظاهر فرا ملی آن»، محمد ابراهیم شمس ناتری، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۳۴.
۲۰. بسیونی، محمد شریف و وتر؛ (۱۳۸۰)، ادوارد، درآمدی بر درک جرم سازمان یافته، ترجمه محمد ابراهیم شمناتری، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۳۴.
۲۱. شمس ناتری، محمد ابراهیم؛ (۱۳۸۳)، جرائم سازمان یافته، فقه و حقوق، شماره ۱، ۱۰۹-۱۳۰
۲۲. شمس ناتری، محمد ابراهیم؛ (۱۳۸۳)، جرائم سازمان یافته، فصلنامه فقه و حقوق، سال اول.
۲۳. فرجیها، محمد؛ (۱۳۸۲) جنبه هایی از تأثیر یافته های جرم شناسی بر سیاست جنایی، مجله: مدرس علوم انسانی « بهار - شماره ۲۸ (علمی-پژوهشی)
۲۴. کامکار، مهدیس؛ (۱۳۸۲) «آثار و پیامدهای سه رویکرد، جرم زدایی، جرم انگاری و کاهش عوارض در برنامه های اعتیاد»، نشریه رفاه اجتماعی، س ۳، ش ۹.

منابع انگلیسی

25. Albense, Jay, (1989) Organized Crime in America, 2nded. Ohio, Cincinnati.
26. Donald R, cressy , (1969) Theft of the nation, New York , Evanstone
27. U. N. Doc. A / Conl. 144 / 15 (12 juty 1990). Paragraph, 16